

İNSANLIĞI QORUMAQ İSTƏYİ

Xutra Ramazanın "Solğun bahar" poeması haqqında düşüncələr

(Əvvəlki ötən sayımızda)

Saır Xutra Ramazanın zəngin yaradıcılığında artıq qeyd etdiyimiz kimi "Solğun bahar" poeması xüsusi yer tutur. Şübhəsiz gələcək əyalətdə özünə sakit yarıdıclıq həyatını yaşayan bütün iddialıların insanı mənanı qorumaq hissəsinə tabe etməsini təsirin tündüqlərini də bu haqiqəti təsdiq edəcəkdir. Çünki, "Solğun bahar" poemasında böşer nəslinin faciələri də qeyd olunmuşdur. Bu əsərdə parlaq sonot gürgeşiti kimi dövrümüzün acınacaq vəziyyəti bütün aydınlığı ilə görünür. Əslində, həm də müəllifin ilə görürük. Əslində, həm də müəllifin ilə görürük. Əslində, həm də müəllifin ilə görürük.

"Solğun bahar" poemasında olduğu kimi ədəbiyyat ədəbiyyatın ədəbiyyatı - istər nəsrə əsəri olsun, istər poetik nəfəs, lap istərsə də günün tolobi ilə qələmə alınmış publisistik yazılar üç əsas tolobo cavab verə bilər:

Özində keçmişin enerjisini daşımalarıdır. Xutra Ramazanın "Solğun bahar" poeması kifayət qədər yaş və yaradıcılıq təcrübəsi olan bir şairin müdrik bir seyahətçi kimi keçmişdən üzvi bəhrəni dolanmışdır. Və sanki bir seyahətçinin yollu qeydləri təossüratını yaradır. Əlbəttə, yüksək poetik ruhla, yüksək sonotkarlıqla qələmə alınmış bu təossüratları bizi düşündürməyə bilməz. Axi keçmiş şairin xüsusi məlumatı monobiy, təocrübə öyrəyir. Əslində, keçmiş olanları, yaradılanlar dərək etmə, qavramaq mümkün olmasaydı, böşer nəslə tik və savadsız olar, bəlkə də, heç məğara həyatından kenara çıxma bilməzdi. Çünki böşer nəslinin ziddiyyətli təocrübə insanın düşüncəsində hərəket verir. Qarşına çıxan problemləri həyatı zərurət kimi möh keçmişin təocrübəsi əsasında həllə verir. Həmin hazır təocrübə insanı imkən etdiklərinə, daha yeni - insanın həyatını yüngüllöyşdürən vasitələri ixtira etmiş. Öyrənilmiş qanunlar əsasında comiyətin öz içində gedən proselərdə daha sürətdə, daha aydın cavab verən yeni qanunayüngüllöyşlər kəşf etsin. Təocrübə, insanın münasibətini də möh böşer nəslinin zaman boyu yaratdığı biliklər məcmusu ilə tənzimlənir.

Şairin zəngin yaradıcılıq ələmi var. Onun digər əsərlərindən də göründüyü kimi təocrübə etirabı ilə nikbin sonotardır. O, istəyər ki, zamanın qurub-yaradan insanlarını törənmək elosin, o, istəyər ki, insanları özünə mənəviyyəti bağcəlarında özünə düşüncə gülləri əkib-beceer-sinlər. Və o da bu ələvən düşüncə güllərinin özünə rangarəşən söz ilomları ilə bəzəsin. Şairin düşüncə xəosunə özünə vərliyədən süzülüb təocrübə ezakar nəxtələr vursun. Heyhat... ədəbi-bədi yaradıcılıq yarandıqı dövrə münasibət bəldirir. Möh zamanə münasibət bəldirir. Möh zamanə münasibət bəldirir. Möh zamanə münasibət bəldirir. Möh zamanə münasibət bəldirir. Möh zamanə münasibət bəldirir. Möh zamanə münasibət bəldirir. Möh zamanə münasibət bəldirir. Möh zamanə münasibət bəldirir. Möh zamanə münasibət bəldirir. Möh zamanə münasibət bəldirir.

əsasında müəyyonlaşır. Kimsəyö səirr deyil ki, zamanımız (həm də etö müştəm zamanın kəskin tozədləri doludur. Zamanımız böşer nəslə x qala sənə görüm-möyon qarənliq bir tunelö dümüşü kimidir. Eyni məsələ haqqında müxtəlif fikirlər xüsusiə, bir-birinə zidd fikirlər insanları çəş-bəş qoyur. Həttə, ən tohlikölö möqədə belə yer kürəsini, böşeri tümösi bolədlərən xilas etmək nəminə böyük düşünce ədəmləri bərləşə bilimlər.

"Solğun bahar" poemasının üsuz bucaşğı üstünlörlərən gələcək çox aydın görünür. Əlbəttə, müəllif əsər boyu bütün qarənliqləri və kədorin içində keçib gətso də, əsərin poetik ruhu ilə şairin nikbin istökləri bir-birindən ayrılır. Çünki hər hansı bir əsər öz enerji-sini gələcöyə daşımə gücünə daşıməlidir. Başça sözlə, gələcöyün insanı üçün öz örənünə vərməlidir. Çox güman ki, bu gün yaradılan ədəbi-bədi yaradıcılıq möhəllələri olmasaydı, ədəb gələcöyə yaşaycaq insanın mədəni mühitində hansı proselər gedərdi? Bunu təossüvür etmək çətin deyil. Hərdən bütün həyatı düşünce fealiyyətinə müəyyən təossüvə möşədlərə hesablanmış birisi Nizəmin, Füzulin, Nesimin, Xotəini, Axundovu, Sabiri, Hüseyin Cəvidi, Soməd Vərgünə... no qədər tohli elomək, yəzməyə yozməq olar? - deyir. Ancaq unudur ki, ədəbi-bədi yaradıcılıq əsəsi əməli hu-mənizm insanlara toləyin olumasaydı, insanlığı vəhşiləşərdi.

Şair bədi əsərin çəki ağırlığını - mənovəti yük ağırlığını artıq sadələşdirmiş öz özü üzərində qurur. Əsərin ikinci hissəsi "Atamın dedikləri" adlı bölməyə başlanır. Şair Xutra Ramazan yaxşı bilir ki, böşer həyatında no qədər çətinlik müəhbərlər, qırğınli fəlakətlər olubsə, bir o qədər də dünyanı döləşən epidemi-yaların ipək yolu boyu, həcc yolu boyu Avropə sətirlərinin içində keçən ticərat ələqləri ilə birləşən xətərlə boyu belə epidemiyalar ölü. İnsanları epidemiyələrdən sərədsiz zərbərlər ələblər. Bir söz-lə, epidemiyaları əldirə qurbanlar həccə də müəhbərlərdən ələ olmayıb. Şair böşer nəslinin tələyindəki bu döləşərləri bütün miyaylı ilə təsvir etmək niyyətində deyil. Amma konkret olaraq o, keçmiş münasibəti atəsinin şahidlik düşün-cöləri ilə oxucusunə və gələcöyün insanlarına çətdirir: "Çox müsibətlər gö-rüşə bəşibəllə dünyə. Keçib neçə ağırlı, əzəbli yolu dünyə. Yaranışından hər bir əğ günli olmayıb; Həmişə bəşiksə də, heç kimə də qalmayıb. Bir yandan dolan dünyə, dölüdəcə də bəşəlib. Bir yandan həyat vərib, əvəzində cəm əlib. Hər dövrün öz ağırsı, hər tələyin hökmü var. Dünyanı zaman-zaman sərədsiz sər ruzigər. Həyat məşəqqət dölə, insanlar çə-fəkədərd. Ələ dərd görüb bəşər, virus ya-nınə həcdir. Hər cür əzər üzündən qur-bənərdəş nəxillər: Yəbə, taun, əğ vərəm bir birindən bətər. Yüz on yaşında əməl hüznə dənişərd: "Ay əğöl, lə əzələnd zülüm insənə yərd. Görəyird nələş çəkib dölə-bəbalarmız. No təbii yox, no çərə. Əlim hığq idl yəlmiz. Bir vaxt taun də-ləş, əgriş kimi yəyirdi. Oləni bəşirmə-gə adam təpəlməyirdi. Hər cür əzər - bəzərdən qurtulmuşuq, şükərdür. Dövrən gəzəldir, fəqət insənlər nəşükərdür. Bu şəfəli təbiət mərkəzət umur bəğdən. Fəlakətlər üz vər nənkər əzəlimizdə". Atamın dedikləri tərcüvə qoyunur. Hər dövrün öz "virusu" öldürməyə düşür. Atamın xəttərləri əsasında müəllif oxu-cusunu yüz ilin ağırmından o torəflərə də əpərir. Və xüsusiə, atamın müdrik

düşüncöləri ilə öz məramına də aydınlıq gətirir. Bir sözlə, bəzədən əvvəl 110 il ömür sürmüş müdrik Mahəmədə də təsdiq edir ki, bütün fəlakətlər bizim nənkor əməlimizin bəhrəsidir. Ən bəşicəsi, yə-di-yi kimi bizim öməlimiz səyəsində xəstələnmüş tobiəto sifə vərmoədərd. Müdrik Mahəmə əbrəzi əslində keçmiş-çin cənləməsədir. Onun dili ilə keçmiş-çin dənmişədir. Müəllifin poetik nəfə-sini tozədlə təərlərlə qarışdırmaq ələt-ridə bədi rəngləri yətməncə əhətlə çətdirəmq başçə səhbətin məvəsu əldə-yü üçün bu məsələlə yer ayırmaq im-kənimiz möhəddür. Əsər son dərəcə oxunəqli və oxucu ruhu ilə döləşmək gücündədir ki, müxtəssər qeyd etdiyimiz şərhliəri əmin arəynliqlə gələcək to-düqətlərin əhdəsini buraxmaq olar. Yeri gəlmişkən burədə Bəxtiyə Vəhəb-zədin "Şəbi hicran" poeməsini də xə-trətləməq olar. Müəllif taun xəstəliyindən dünyasını dəyişmiş - bəlkə belə de-sək dəhə doğru olar - taunun həlak et-di-yi Füzulinin ölümündən dənışkən taun-un yaratdığı döləş mənzərəsini ələ müdrik Mahəmənin xəttərləri ilə müqə-yəsi etmək olar. Hədisələr ərsində 500 illik məsələ olsa də, mənzərələr demək olar ki, üst-üstə düşür.

"Solğun bahar" poemasının ikinci hissəsində ikinci bölim "Dünya dar ayaaqdard" adlanır. "Dar" sözünü "e-dam" mənasında klassik ədəbiyyatda-da-hə çör gümüşük. Dar sözünü həm də ənsiz (cığır), həcmeçə kiçik yer kimi ələ-ləmə də qavrayırıq. Anə uşağ dünyəyə gətirəndə o ona "dar ayaaqdard" deyir-rik. Bir sözlə, "dar" sözünü bir təhlükə ənləmi istər-istəməz düşüncəmizi çəpə-səyir. "Dünya dar ayaaqdard" deyəndə müəllif şəksiz dünyənin təhlükədə ölü-günə dəqiqəto çətdirəmq istəyir: "Çoxdər qorunmalı şey cümələ-cümələ çində- kə-inətin özündə, həttə, insən çində. Əvəzsiz zinətsə də, təbiət yer üzünə. İnsan düş-mək kəsildir onun gülər üzünə. Basun, ne-çə dəyişib təbiətin əhəngi. Dəhə əvvəlki deyil həyatın ruhu, rəngi. Dünyə dar ayaaqdard. Nəyləsin dünyə yəziq? İldən -ilə pəzuzur ekoloji tərəziq. Axi çəngi-nə ələni təbiət fəlakətlər: Qaşrğılar, daş-qınlar yənginlər, zəlzələlər; Axi çəstə-lik, ölümlə kabustək qəzir fəqət. Cəhənnə çox hissəsi həvəyə, suya həsrət. Kəinat məhvə gedir dönür bəzədən ruzigər. Təbiət fəlakəti, dəyin, təkə gühənkərd? Həyatı iflic edən insanın zəy əməli Təbiət fəlakə-tinə qorxunc və təhlükəli. Başçə tərəziq edir - Yer başına dəş düşür. Atımlar keş-fəl edir- yəhə hər-əş savaş düşür. Əmən sinqəllərdən sətikələri dünyəmiz, Şənsəçiyayla, rəketlə hədəmlər dünyəmiz. Nədənədir bəş insənlər bələ biğə-nə olub, Başçəyiyət bir yəvə, cəhən bir yə-nə olub? Qəlbədxərdər dərdəçə çik-ək-lən-məş bir ərsə, Çixər ərsərimizə biğənkəli virusu". Müəllif burədə insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-özünü müəvəzləməq. Bəzə rəf-dən dəğdicəlik ələ, digər tərəfdən isə bir gəzəliklilər yanar. Ancaq sənəftə-yərlər, rəketlərlə hədələndən dünyəmizdən çixər. Müəllif burada insan əməli ilə tobiət fəlakətləri müqəyisəyö çəkib. Və belə bir xəff məsələ ilə oxucusunə çətdir-rik ki, təbiət əzələndən ələ bir nizəmə köklənmək ki, onun nizamını dəğdən ol-masə, özü-

İNSANLIĞI QORUMAQ İSTƏYİ

Xutra Ramazanın "Solğun bahar" poeması haqqında düşüncələr

(Əvvəli 3-cü səhifədə)

Biz bu düşüncələrdə vicdanlı şair mükəmməllərini görürük: "Nəyə görə bəşər ölümlə sağan silahlar; Birtərəfli eyunlar, birtərəfli maraqlar; Sonsuzluğa üzənən bu qırğınlar, bu ablar, Milyonların üzünə açılmayan sabahlar. "Əjdaha" dövrlərinin niyyətləri aşkar: Qurd qüzunu yeməyə bəhanə hömsəz var. Dünya-mızda no çirkən siyasi qurulubdur? Haqsızca sağ yerləri, haqlı haqsız olubdur. Xristian alindadır zamanın hər gər-dişi. Müsalməni haqları necəni xac yürüşü. Yaxın Şərq - Ərəbistan möcüzə-lər diyarı, Peyğəmbərlər yetirən müqəd-dəstlik meyarı, Bəşər haqq mərkəzi dö-nür xarəbəzər. Çökür ulu məbədlər, in-sanlıq bəxir hara? Milyonların məhrum olan doğma yurd-uyvasından, Biçər qəçqinlərin kimsə üzünə bəxan! Dün-yada didərginlər 80 milyon ötür. Bu, as-irin faciəsi insanlığa ləkədir. Sovetin vi-rusundan hələ xilas olamırs, Amerikan virusu girdi aqları canına, Hər bəhanə-yə xalqı qəttan edib canına. Böyük Çaha-n savaşı çəkməni qoydu viran, 70 milyon can gətirdi fəqis virusundan, Hələ 37-ni anırsı sağalmayır. Xırosımayla Xa-tun, Buxevvalda Osvensmun tarixə dərs olma-yır. 20 Yanvar, Xocalı qırğını sa-lanlar cəzəni almamır". Bu hissədə bir maraqlı məqamda istəmədim maraq-dan konar qalın. Marağ virustarınmın ta-lan edilib ölkələrdə, ayrı-ayrı ərazilərdə bəşərin cəhan şumul töfəkkürünü yarad-ığı abidələrin dağıdılmasına münasibət bir monadlır. Doğrudan da karona virus bəşər töfəkkürünün yaratdığı tarixi abidələrə toxuna bilər. Düşünürəm ki, sa-ir Xutra Ramazanın "Solğun bahar" əso-ri zamanın görüldüyü ən yaxşı cavabdır.

Şair X.Ramazanın birxəmsizlik, qeyd etdiyimiz kimi və inamlı təsdiq etdiyi-miz kimi zamanı güzüğü tutan çö-zyorli «Solğun bahar» poemasının ikinci hissəsində üçüncü bətim «Allahın hər neməti hamıya bərabərdir» adlanır. Bəlkə də, üzdən yanaşan diletan bir oxucu bu fikrə razılaşmaz. Amma bir qərdərdindən düşünündü anlamaq o olur ki, şair dünyanın nemətlərinin hər kəsə qo-derindən çəta biləcəyini demək istəyir. Doğrudan da, bombalar, döşətili silah-ların məhv ediyi ərazilərdə nüvə sınaq-larının ölümlə zonasına çevirdiyi sularda və quşlarda no qədar nemət möhv olur. Amma şair demək istəyir ki, hom do-təbiətin bəhrəsi olan insan alından ali var-lığı kimi özünün ənəvi olan təbiəti hu-manist duyğularla sahiblənsəydi, onu heç bir aqlı və folakot təhlükəsi gözlə-məzdi. Amma şair bölgülərə nozar salır; azlarm çoxlara hakim olduğunu, çoxları- nın əzəndə məhkum olduğunu özünün ürək ağrısı ilə sözü götürür. Və çox toəs-süflə bildirir ki, insanların əhissəsi ya-sayır, çox hissəsi iso sürünməkdədir.

Bəzən sözüno o qədar əqəd, mona-ları o qədar qəbəri verir ki, misalən oxucuğa onunla həmröylüyümüzü sözsüz toəsüflərölə bildiririk. Daxməlara möht-əca olanlar, ümumi sığnacaqlarda daldə-lənanlar, qışın soyuğunda bir-birino qış-ibi səhəri gözəlvənlər... bunlar bir mən-zərə kimi gözəlvənlərin öndünən keçir. Amma bu fonda şair yada salır ki, bözi-ləri ə qala bədəd ədalara, şöhlərə sa-hibidirlər. Nəhayət, şair sorvət hərişorli-rinin yoluxduğı məhkərranlıq virusu ilə ka-rona virusu müqayisəyə gotirəndə öz həyəcənlərinin başını buraxır və oxucu-nun düşüncələrini bütün üfiq boyu sor-

hədzir bir məkənəncə genişləndirməsinə imkən verir: «İnsan alından ali, ucadan uca ikan kimliyini unudub kiçilir belə nədən? Yer üzədə hər nemətin sahibi olan insan Nədən nəşiqir olur, doymur olanda varandən? Hamıya bərabərdir Al-lahın hər neməti. Niyə varlı-kaşba böl-ükdə bəşəriyyəti? Layiqəzə də insənli-qəzəldən hər sevgiyə, O, tamah virusuna nədən hər sevgiyə, Qoy aqlı virusundan xilas olsun milyonlar, Bulaq qazın, pak şuyun tamını bilsin onlar. Yer kürəsi-ev-miz, onu gözədan qəyməyin, Sağlam irə-dənizlə hər yana qəyətə yayın. Silənsin göy üzünü alan qara buludlar, Sənsün Ərəbistanın başına yağan otlar». Yaradıcıluq hücrəsinə solğun bir baharın gətirdiyi vəqrətində çirpən şair qəbli özünün sərphədzir ruhu ilə keçmiş, indini və gələcəyi xəyal yelkenliolə dolə-nib gözdüyü kimi, Yer kürəsinin do yu-varlaq formasını düşüncəsinin içinə ala bilər, Sanki Yerin üzəndə harə qəbər, çəkilirsə, o da bu qəbərnamə və çəkin-moləri özünün həssaslığı ilə duyur, Tə-royişləri öz varlığına hiss edür. Od içi-ndən yənan Ərəbistanı dağ-dağ, dərə-dərə, ev-ev, şöhr-şöhr, könd-kənd... döv-yüşün Əfqanıstanı... gərmək onun için no qədar ağırdır. Şair bir yerdə məbdöl-lərin folakotindən danışır. Talibanın top atəşləri altında dünyanın səkkizinci məcəzəsi olmağa layiq qəyauzədə Buddha məbdəflərində bəşər gətirməsi... əslin-də, bunlar insan zəkəsinə qarşı cinayət-lərdir. Şair insan qəddarlığı ilə no dəği-dicəllin quruculuğa çevrilməsinin arzu-ladır. Çox istəyir ki, heç olmasa, bun-dən sonra zər öz gücünü içləməyin in-vanıni dəyşisin. Axı zər niyə insan za-kəsinə qənim kəsilməlidir. İnsan zəkə-sinə qənim kəsildəndə gözünü qəbə-ğində insanın özü yaddən çıxır. Və istə-ri-stəməz daha artıq vəhşiləşir, daha artıq quduzlaşır. Və belə sərəndə - cir-kəbin, səfolatın içində olan qəribə, bə-şər ayağı, ayağı yalın, bir sözlə belə içində olan uşaqları can çəkisiməsinə necə gərmək olar?

Silahlı hərbcələrən təzyiqləri altında qocalar inləyirsə, insanlığa sevgi ayaq altına düşürsə bu dənizə necə xəsbət olə bilər? Əşlində, şair bütün əsar boyu sanki dünyanın dördünü özünə poetik torəzisinə qoyur və vicdəni ilə onu çə-ki-b dünyanın özü ilə ərbə gəlon əqəb-liğini güc səhəblərini başı üstündə qə-yub sanki onlara bu ağırlığa idin dözüm deyir. Şübhəsiiz, bu rəicətdə də, bu hissə-ləri, həyəcanları da əslində, şairin öz missiyası ilə dilə gəlməsindir. Şairin sö-zündə başqa nəyi var? Onun siləhi də, varı da, sorvəti də, güvəndiyi gücü də ələ sözdür. Və bu yerdə yerinə düşür, onu da deyək ki, söz şairi heç vaxt dəbə qəymür, onu amədə qəymür. On baş-licəsa, şairə güc, monəvi tokənə verir və şair bu gücün, bu monəvi tokənən öni-dən sözünü bayraq əloyib başını edam kötiyününi üstünə do aparməğa qəddir.

Təsədüfi deyil ki, bu ölməqəbər yü-rüşdə şair özününo sor xəbdərliqlərini də əşirgəmir, təbiətin gözlöyümlü yada sətir, əcazkar toqətlərle bu dünya insə-nim varlığını belə son anda xeyrixahlıq toxumu səpmək istəyir.

Axı no üçün insan təbiətin gözlöy-üyündən, səhrindən monəvi zövq əlməsin. Hələ üstölik, insanın insana qəddərli-qiə birgə insanın təbiəto do qəddərli-qiə baş alıb gətisin: «Bir bəşər təbiətin no gözəl hələni vərdir. Bu gözləlik içində insan ömrü bəhərdər. Yer üzü-meyvəli başğ, qədrini bilək gəzək. Hərmətlə yüz yaşayıb, hərmətlə gedən gəzək. Sağlam ömür, sağlam ruh insənliyə bəzəkdir.

rin. Doğma yurd-uyvasından didərgin düşənlərin Halına acıyın siz, qoruyun in-sanları; Harayına həy verin, dədəna ca-tın, barı. Hərbi hüdədən bir əz xəsmə-ramə yənilədin. O aqlı və səfəlat dün-yəsinin dirçəldin. Bir rəketin xərçini Afrika-yə xərcəlyin. Birçə günün qəzənci qəç-qinlərdəyin deyün. Qoy aqlı virusundan xilas olsun milyonlar, Bulaq qazın, pak şuyun tamını bilsin onlar. Yer kürəsi-ev-miz, onu gözədan qəyməyin, Sağlam irə-dənizlə hər yana qəyətə yayın. Silənsin göy üzünü alan qara buludlar, Sənsün Ərəbistanın başına yağan otlar». Yaradıcıluq hücrəsinə solğun bir baharın gətirdiyi vəqrətində çirpən şair qəbli özünün sərphədzir ruhu ilə keçmiş, indini və gələcəyi xəyal yelkenliolə dolə-nib gözdüyü kimi, Yer kürəsinin do yu-varlaq formasını düşüncəsinin içinə ala bilər, Sanki Yerin üzəndə harə qəbər, çəkilirsə, o da bu qəbərnamə və çəkin-moləri özünün həssaslığı ilə duyur, Tə-royişləri öz varlığına hiss edür. Od içi-ndən yənan Ərəbistanı dağ-dağ, dərə-dərə, ev-ev, şöhr-şöhr, könd-kənd... döv-yüşün Əfqanıstanı... gərmək onun için no qədar ağırdır. Şair bir yerdə məbdöl-lərin folakotindən danışır. Talibanın top atəşləri altında dünyanın səkkizinci məcəzəsi olmağa layiq qəyauzədə Buddha məbdəflərində bəşər gətirməsi... əslin-də, bunlar insan zəkəsinə qarşı cinayət-lərdir. Şair insan qəddarlığı ilə no dəği-dicəllin quruculuğa çevrilməsinin arzu-ladır. Çox istəyir ki, heç olmasa, bun-dən sonra zər öz gücünü içləməyin in-vanıni dəyşisin. Axı zər niyə insan za-kəsinə qənim kəsilməlidir. İnsan zəkə-sinə qənim kəsildəndə gözünü qəbə-ğində insanın özü yaddən çıxır. Və istə-ri-stəməz daha artıq vəhşiləşir, daha artıq quduzlaşır. Və belə sərəndə - cir-kəbin, səfolatın içində olan qəribə, bə-şər ayağı, ayağı yalın, bir sözlə belə içində olan uşaqları can çəkisiməsinə necə gərmək olar?

Silahlı hərbcələrən təzyiqləri altında qocalar inləyirsə, insanlığa sevgi ayaq altına düşürsə bu dənizə necə xəsbət olə bilər? Əşlində, şair bütün əsar boyu sanki dünyanın dördünü özünə poetik torəzisinə qoyur və vicdəni ilə onu çə-ki-b dünyanın özü ilə ərbə gəlon əqəb-liğini güc səhəblərini başı üstündə qə-yub sanki onlara bu ağırlığa idin dözüm deyir. Şübhəsiiz, bu rəicətdə də, bu hissə-ləri, həyəcanları da əslində, şairin öz missiyası ilə dilə gəlməsindir. Şairin sö-zündə başqa nəyi var? Onun siləhi də, varı da, sorvəti də, güvəndiyi gücü də ələ sözdür. Və bu yerdə yerinə düşür, onu da deyək ki, söz şairi heç vaxt dəbə qəymür, onu amədə qəymür. On baş-licəsa, şairə güc, monəvi tokənə verir və şair bu gücün, bu monəvi tokənən öni-dən sözünü bayraq əloyib başını edam kötiyününi üstünə do aparməğa qəddir.

Təsədüfi deyil ki, bu ölməqəbər yü-rüşdə şair özününo sor xəbdərliqlərini də əşirgəmir, təbiətin gözlöyümlü yada sətir, əcazkar toqətlərle bu dünya insə-nim varlığını belə son anda xeyrixahlıq toxumu səpmək istəyir.

Axı no üçün insan təbiətin gözlöy-üyündən, səhrindən monəvi zövq əlməsin. Hələ üstölik, insanın insana qəddərli-qiə birgə insanın təbiəto do qəddərli-qiə baş alıb gətisin: «Bir bəşər təbiətin no gözəl hələni vərdir. Bu gözləlik içində insan ömrü bəhərdər. Yer üzü-meyvəli başğ, qədrini bilək gəzək. Hərmətlə yüz yaşayıb, hərmətlə gedən gəzək. Sağlam ömür, sağlam ruh insənliyə bəzəkdir.

aglamlıq yoxsa əgər həyat nəyə gərək-dir? Kainata sevgiyə yanaşandı insən-lik. Nə xəstəlik olardı, no bir hələ ya-mənlığ. Sağlamlıq hardan gəzir? İmiz həvədən, əzədan, insanın insan ədəm səf niyyətdən, ərdən. "Xəsbət həyat" na-minə əndəzəni keçərkən Bilimdirimi, ey insan, səpdiyini biçərsən? Səbatsız ni-yətlərin cəhanə zəhər qətdi. O da virus döndülmə üzüməzə qayıtdı. Ah, bu İnsət gəməli, köməlləri sındırır; Yer üzündə cənnəti cəhənnəmə döndürən. Təy-dənün olur vaxəq, sevgililər əh çəkir. Məmələr səssiz keçir, göz yaş qalbə kötür. Ölü dənizə dönmüş insanı buğur həyat. Qurtu-lan gözü cəhan bir də görürmi, həy-hat!?!» Elə sonuncu ifadədən yəpəsqə; burada təəssüfərqışiq bir intizar var. Sanki şair əlləri ilə başını araya alıb əgər düşüncələrə dalıb. Düşünən folakotəri si süməmə dənib onun düşüncələrinin içərisinə çöküb. Sanki qərdəqlədir və ələ bil ki, daha heç vaxt işiq gərməyəcək. Bu, bədbin notlar poemənin sanki ümumi mətəniə tamliq gətmək istəsa də əsərin ümumi əhəngi bu hökmə təbə-olmür. Yəni bəşər nəslə möhv olə bil-məz, yəni bəşər dünyənin gəldiyi mil-yon illik vətən indiki solunğunda axır ki, bir çixış yolu da gərməlidir.

Şair X.Ramazanın əsərinin solunğuna doğru oxucusunu intizardan qurtaracaq daha bir bətim təqdim edür: «Vəzər yorulmənəm». Böyük belədən yorulmənəm istəyir yolu arayanqan o, düşüncəsinin di-ritörük sualları sözü çevirib sanki oxucu-sundan sorursuz: insəndən üstün olə, in-sana üstün gələcək bir güvəni tapılmı? Axı insan təbiəti etibarlı əgil əldə sorvə-tə səhəbildir. Bu sorvət gərək oxu başı da qəyməsin. Onun varlığıni ölməli, təhlük-əli hədələyən və özünü yaradığı si-ləhlərə qarşı dərdə bilsin. Axı bu siləhlə-rə də ələ insan yaradıb və insan əli işə sədir. X.Ramazanın müdrik şairdir. Müdrik hələl, yadəmə düşdü. Müdrik Həkim Qonı tez-tez bir fərs məsəlini kəçərdi: «Müq nümənyəni xəlvərsət». Yəni ki, bir ovuc bir xəlvərdən nüməndür. X.Rama-zanın bir şair kimi hənsi hissələrə yəşə-diməni, noləri düşüncəydürməni, səntərli-qə bəximəndən nöyə qətdüyünü «Sol-ğun bahar» poeməsi bütün əyənliqli ilə gəstərə bilər. Bunu artıq dəfələrlə demiş-şik. İndə ona gərə bir daha xətrəliq dək ki, bəzən ədəbiyyət heç cəmiyyətin vətəncilyə də hesab ələmoyələr ortalağə çıxır. Və X.Ramazanın bu əsərinin tən-qisiləndə bəşər nəsliəni ölmə, fəlakəto si-rükkəlyənlərin itthəhə olunan gərmürük. Hələ itthəhə oluna-oluna fəzəim xislətə öz yirtiricəyini gizlətmək bədə çəkin-mür. İnsanların bir araya gəlo bilməmə-si, insanların ümumi insənliq nəminə dil təpə bilməməsi hər birimizəni həyatına zəhər qətməq gücündədir. Elə vaxın qəçmiş bir do yada salmaq olar. Dağlıq Qarəbəq səperətçiləri baş qəldirən kimi, erməni fəzəimə Azərbaycan türklərinə şair qəlm hədəsi ilə hücumə keçən kimi Vətənin içində no qədar yənan-çər peyda olud. Ümumi evimiz olan Azərbaycanı pərəqələmə, dağıtməq niyyə-yətləri üzə çıxdı. Elə bu günün özündə müxtəlif Avropə ölkələrdən «demək-ratəm» adı ilə riyəkərliq sığnəməq əlməş-çoxları var ki, erməni döyrmənnə su axıdır, düşməni üstüməzə qışdırır. Vətənin əy üzünə ləkə yaxməqə çəliş-ir. Düşünürəm ki, «Solğun bahar» tok-çə bir vətən səbbəki kimi yox, ümumi şair narahətliyini bəhrəsidir.

(Davamı var)